

Om våld

Foto: Folkets Bio

Göran Hugo Olssons film *Om våld* är en hyllning till och en illustration av Frantz Fanons bok *Jordens fördömda*. Liksom i sin förra film *The Black Power Mixtape* använder sig regissören av material ur gamla svenska tv-arkiv som grund för filmen. Denna gång vävs Fanon-citat om våld ur boken *Jordens fördömda* in i arkivmaterial från den antiimperialistiska motståndsrörelsen i Afrika. Kompilationen skapar en fångande, informativ och känsloladdad film om rasism och motstånd.

Rek. för gymnasiet

En filmhandledning av Evin Ismail

Frantz Fanon — en poetisk revolutionär

Frantz Fanon föddes på den Västindiska ön Martinique 1925. Senare flyttade han till Paris och studerade till psykiatriker. Fanon var även filosof och skrev två av vår tids mest inflytelserika postkoloniala verk: *Svart hud, Vita masker* (1952) och *Jordens fördömda* (1962). Boken *Jordens fördömda* inspirerade människor världen över att ta upp kampen mot kolonialismen för självständighet.

Fanon blev själv en del av den kampen då han anslöt sig till den algeriska motståndsrörelsen och deltog i strider

na mot Frankrikes ockupationsmakt. Han fick en aktiv roll och blev motståndsrörelsens ambassadör i Ghana. Fanon blev senare svårt sjuk i leukemi och avled 37 år gammal, 1961.

Veckan efter Fanons död kom boken *Jordens fördömda* ut, samma vecka förbjöds boken och beslagtogs i Frankrike. *Jordens fördömda* skrevs under befrielsekriget i Algeriet (1954-1962), det krig som Fanon själv deltog i. Boken är en stark uppgörelse med kolonialismen och har bland annat kallats för de förtrycktas bibel. Fanon menade att kolonialismen baseras på våld och att de förtryckta därför har rätt till motvåld

som en nödvändig väg till rättvisa och frihet.

Adaption, arkiv och minne

Filmen är baserad på reportage och filmsekvenser från svenska tv-arkiv. Genom hela filmen är bilderna och orden som läses upp samstämmiga. Filmen har gjorts med nio olika berättarröster som på olika språk läser upp Fanons text och Shima Niavarani står för den svenska versionen.

Berättaren läser upp citat från bokens kapitel Om våldet samtidigt som texten skrivs ut i stora vit bokstäver på filmbilderna som visar på våldet, misä-

ren, orättvisorna och det motstånd som kolonialismen skapat i världen.

Mötet mellan bilderna och texten ger paradoxal energi till filmen. Å ena sidan får vi visuellt se på våldet som materialiserats på grund av kapitalismen och kolonialismen, å andra sidan är texten som läses upp/projiceras en uppmaning om att en friare värld och en bättre mänsklighet är möjlig.

Våldet och motståndet som teman är båda lika närvarande i filmen och skapar en friktion och en direktitet som ger en filmupplevelse som skaver och utmanar.

Filmen har en stark puls och är genomgående känslomässigt gripande, informativ, tankeväckande och ifrågasättande.

Filmens undertiteln *nio scener från det antiimperialistiska självförsvaret* är utgången för filmens narrativ där nio olika scener visar på våldet eller motståndet.

Den första scenen som visas upp är från motståndsrörelsen MPLA i Angola år 1974. Människorna bär kamouflagefärgade kläder och vapen och de skjuter mot djur på ett fält. Scenerna är våldsamma och blodiga och illustrerar avkoloniseringsvåld, som Fanon menade var nödvändigt. Genom Röstens och bild citeras Fanon där han beskriver att kolonialism är våld i dess naturliga tillstånd och att det endast går att motverka genom ännu mer våld. Han förklarar att *avkoloniserings* är ett möte mellan två krafter, en värld delad i två, mellan ursprungsbefolkningen och bosättarna. Mellan de som har makt och de som är maktlösa. Deras möte präglas av våld och exploatering från bosättarna håll gentemot ursprungsbefolkningen. Genom hela filmen visas sekvenser av svarta människor objektifieras och agerar tjänare åt vita, till exempel genom att bära deras golfklubbor. Fanon menade att motstånd är det enda sättet att nå frigörelse och värdighet i denna situation.

- Ge exempel på hur människor blev exploaterade eller utnyttjade, under kolonialismen. Hur uttrycks detta i filmen? Hur verkade de som blev utnyttjade hantera det? Hur hanterade de som utnyttjade andra situationen?

- Kan ni komma på exempel av rasistisk exploatering av människor som förekommer i dagens samhälle? Vilka likheter och skillnader finns det mellan dagens exploatering och exploateringen som visas i filmen?

- Vad tycker ni om Fanons analys om att våld är nödvändigt för frigörandet av förtryckta människor som redan lever under våld?

- Kommer ni på andra historiska händelser som har frigjort människor från våldsamt förtryck?

Den andra scenen har titeln *Likgiltighet* och visar en intervju med Tonderai Makoni. Han är från Zimbabwe och berättar om hur den svarta människan genom historien har reducerats till ett objekt. Makoni berättar om hur han sattes i fängelse i fem år och beskriver rasismen i världen och hur den svarta människan återfinns längst ner i samhällshierarkien vilket lett att svarta sågs som mindre värda än andra människor.

Makoni talar om institutionaliserad rasism i dåvarande Rhodesia och Sydafrika och han berättar om tortyrmetoder riktade mot svarta. Makoni förklarar att han kände en likgiltighet när han kom ut ur fängelset, han menade att det kändes som att han fortfarande var kvar i fängelset.

- Varför tror ni att Makoni upplevde att han fortfarande levde i ett fängelse efter att han släpptes? Vad för slags fängelse kan han syfta på?

- Makoni beskriver hur rasismen tar ifrån människan dess värdighet. Hur yttras det i filmen?

- Anser du att den rasism och hierarki som beskrivs i filmen även uttrycks idag? Kan du ge exempel på hur den i så fall kan yttras?

Den tredje scenen som utspelar sig i Rhodesia får vi träffa en vit man som är bosättare. Han talar nedlåtande till en svart man som arbetar som hans tjänare i hemmet. I intervjun berättar den vite mannen om hur svarta människor i landet har fått ett större självförtroende i och med motståndskampen. Som exempel tar han upp att svarta nu tror att de i framtiden kommer att få äga hus och bilar.

- Varför tror ni att mannen är upprörd över den förändrade situationen?

- På vilket sätt kan man koppla rasismens och motståndskampens konsekvenser från denna berättelse till frågor om materiell ojämlikhet och människans värdighet?

Två scener i filmen ifrågasätter Sveriges självbild som antirasistiskt och som icke-involverat i kolonialismen. Det första är från år 1966 och visar en strejk på Lamco som var ett svensk-amerikanskt gruvföretag i Liberia. Ett svenskt tv-team var där under strejkerna och visar hur de mötte ett starkt motstånd och blev avskedade under förödmjukade former. I den andra scenen möter vi två svenska miso-

närer som talar om att de försöker ändra på ursprungsbefolkningens kultur och deras sätt att leva på. I bakgrunden är det en svart man som arbetar hårt på ett fält, paret promenerar och tittar på de arbetande. Missionärerna talar om hur de har konverterat människor från deras ursprungliga religioner till att bli kristna.

- Ta reda på mer fakta om Sveriges involvering i kolonialismen, ni kan till exempel fördjupa er i Sveriges delaktighet i den transatlantiska slavhandeln. Varför tror ni att det inte talas så mycket om Sveriges och svenskars involvering i kolonialismen?
- Vad tror ni att ett ökat uppmärksammande av detta kan innebära?
- Filmen avslutas med en kritik mot Europa och med en uppmaning om att de avkoloniserade samhällena inte ska efterlikna de europeiska. Fanon menar att vi måste skapa en bättre människa – en ny människa. Vad tror du att Fanon menade med detta?
- I filmen nämns integration, där alla har samma rättigheter, som ett mål för det nya samhället. Anser ni att dagens Sverige är integrerat eller segregat?

• Vilka förslag har ni på hur samhället kan bli mer jämlika, rättvisa och integrerade?

Tips på fördjupning:

Böcker:

- *Jordens fördömda*. (1962) av Fanon som filmen är baserad på. (Leopard bokförlag, 2007).
- *Svart hud, vita masker*. (1952) Fanons första bok som speglar vad det innebär att vara svart i en värld som domineras av vit kolonialism. (Daidalos, 1997).
- *Kolonialism/postkolonialism* skriven av Ania Loomba ger en bra introduktion till kolonialism/postkolonialism. (Tankekraft förlag, 2008).

Filmer:

- *The black power mixtape 1967 - 1975*, (Sverige, Göran Hugo Olsson, 2011). En annan dokumentär av samma regissör som blandar unikt svensk arkivmaterial för att skildra medborgarrättsrörelsen i USA. Filmhandledning finns.
- *Do the right thing* (USA, Spike Lee, 1989) En modern filmklassiker om segregation, klassamhället och kulturkrockar i Brooklyn, New York.

PRODUKTIONSUPPGIFTER

Om våld, Sverige 2014

Regi: Göran Hugo Olsson

Producent: Annika Rogell, Tobias Janson

Manus: Göran Hugo Olsson

Medverkande berättarröster: Shima Niavarani,

Lauryn Hill, Kati Outinen, Trifa Shakley,

Lili Parsipour, Yekaterina Samutsevich,

Gael Garcia Bernal, m.fl

Tekniska uppgifter:

Längd: 90 minuter

Åldersgräns: Ej granskad

Premiär: 2014-08-15

Distribution

Folkets bio

Box 17099

104 62 Stockholm

Besöksadress: Bergsunds Strand 39

Tel: 08-545 275 20

Fax: 08-545 275 27

Epost: info@folketsbio.se

Observera!

Svenska Filminstitutet kan inte garantera att

filmen finns i distribution sedan den har slutat

visas på ordinarie biografrepertoar. Via länken

www.sfi.se/filmdistribution kan ni lära er mer

om hur man hittar och bokar film.

Redaktion: Kaly Halkawt,

Svenska Filminstitutet, april 2015

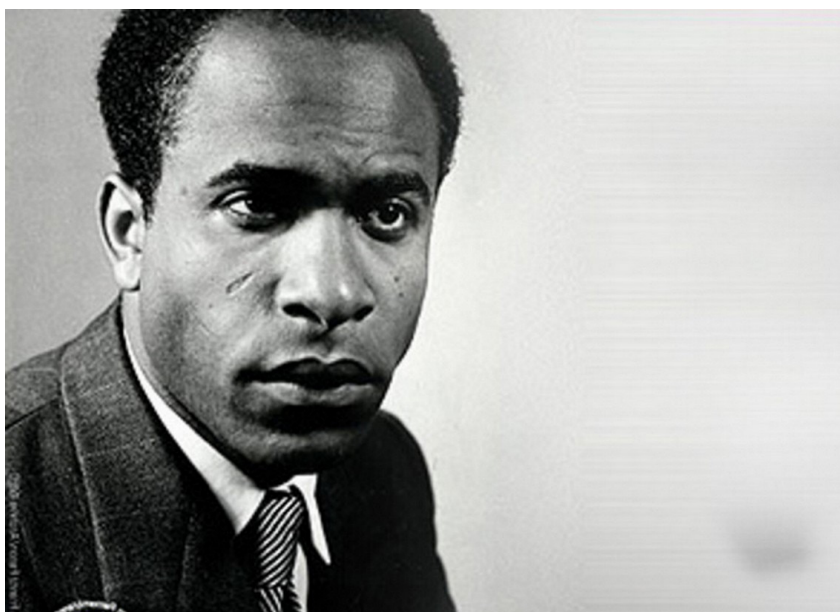

Foto: Frantz Fanon (1925 - 1967).